

Grunda strandområden och havsvikar – viktiga förökningsområden för fisk

De grunda havsvikarna och fladorna har en mycket hög produktion av både växter och djur. Denna produktion är basen för kustfisket, eftersom vikarna är lek- och uppväxtplatser för flera av våra vanliga fiskarter. Syftet med detta blad är att informera om grunda vikars och fladors betydelse för fiskens förökning samt om hur olika mänskliga verksamheter kan påverka vikarnas betydelse som barnkammare för fisk. Informationsbladet riktas till beslutsfattare och mark- och vattenägare.

Fiskarter

Många fiskarter använder grunda strandområden och havsvikar vid förökningen. Flera av dem stiger också upp för lek i bäckar och sjöar. Nedan presenteras kort de vanligaste arterna. För en noggrannare presentation rekommenderas www.fiskbasen.se.

- ▶ **Abborre** leker på 0,5 – 3 m djup och vill ha växter som kransalger att fästa rommen vid. Speciellt för ändamålet tillverkade risvasar (ihopknutna risknippen som läggs vid stranden) duger också bra.
- ▶ **Gädda** leker gärna i vass- och sävruggar och översvämmade stränder på mycket grunt vatten. Den kan också leka bland blåstång och då sker leken på 1 – 2 m djup.
- ▶ **Mört** leker gärna i vikar med kransalger på mycket grunda bottnar.
- ▶ **Id** leker helst i rinnande vatten eller i mynningsområden på grunda bottnar.
- ▶ **Braxen och björkna** leker på vegetationsklädda bottnar på 0,5 – 1,5 m djup.
- ▶ **Gös** leker i juni, vilket är senare än de övriga arterna, och på något djupare bottnar, 1 – 3 m. Platserna får gärna vara skyddade för hårt väder. Gösen är därmed inte lika knuten till grunda, skyddade vikar som de övriga arterna.
- ▶ **Lake** leker under vintern på grus- och stenbottnar på 1 – 3 m djup. Laken leker gärna också i rinnande vatten.
- ▶ **Sik, flundra och piggvar** leker på grunda, rena sand- och stenbottnar.

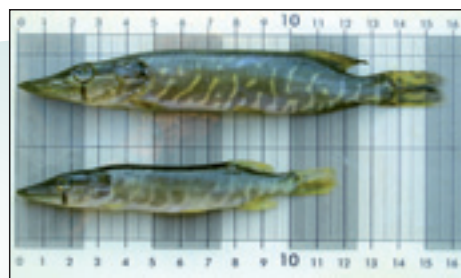

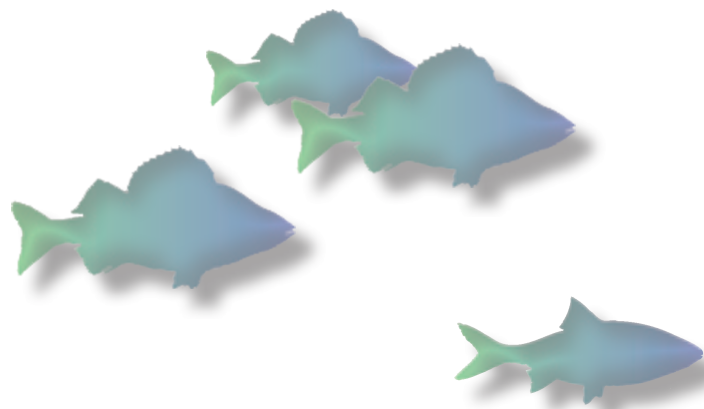
FOTO K. Ådjers

Bilden visar ensamriga gäddor fångade i Granöfjärden år 2009.

Förutsättningar för ett bra lekområde

Hög produktion

Tillgång till solljus, näring, snabb uppvärmning under våren och skydd från väder och vind ger en hög produktion och en riklig växtlighet i grunda strandområden och havsvikar. Det här skapar goda förutsättningar för fisklek. Speciellt hög temperatur vid förökningen är viktigt för rommens utveckling och ynglens tillväxt. Vikar och grunda områden är därmed av avgörande betydelse som lekområden för många av våra vanligaste fiskarter.

Hög temperatur

Fagernäsviken i Geta är ett exempel på en vik, där lek-möjligheterna för vårlekande fisk är stora. Här finns trösklar som gör vattenutbytet med den innersta delen långsam, vilket leder till att vattentemperaturen under våren stiger snabbare jämfört med utanför. Den högre temperaturen i vikarna gynnar kläckning och utveckling av rommen och produktionen av mat till ynglen, vilket gör att ynglen har längre tid på sig att växa jämfört med kläckning i det kallare havet. Man bör notera att mindre muddringsarbeten har gjorts i Fagernäsviken.

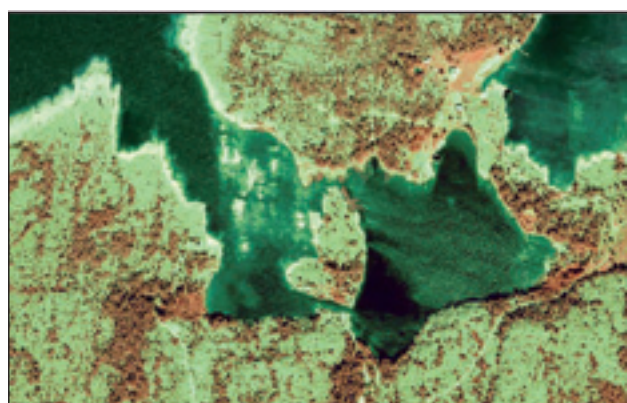

FOTO R. Rosqvist

Kramsalger, här rödsträfsa, kan bilda vidsträckta undervattensängar, som är mycket viktiga lekplatser för många fiskarter t.ex. abborre och mört.

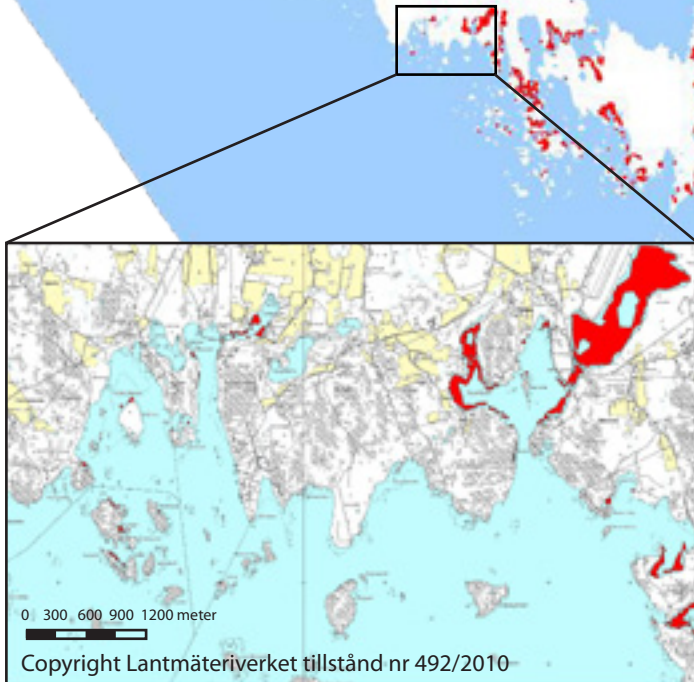
Växtlighet

Växtligheten har stor betydelse för havsvikens värde som rekryteringsområde för fisk, då den utgör lekunderlag för rommen, föda för ynglen och skydd mot rovdjur. Vikar där kramsalger bildar undervattensängar är ofta viktiga lekplatser. Även borstnate, ålnate (abborgräs), blåstång, vass och säv är växter som är viktiga för en lyckad förökning av fisk. Den virtuella floran (<http://linnaeus.nrm.se/flora>) presenterar fakta om de olika växterna. Studier vid Åbo Akademi och Husö biologiska station har visat att ju mer bottenväxtlighet som finns i viken desto fler yngel förekommer i viken.

Var finns vikarna på Åland?

I den inre skärgården finns mängder med skyddade, grunda vikar lämpliga för fisklek för vårlekande arter. Däremot finns det färre vikar i yttre skärgården och vid kuster som är starkt exponerade för vind t.ex. norra Åland och den sydvästra kusten i Hammarland och Eckerö. Vid sådana kuster kan vissa skyddade vikar ha mycket stor betydelse för det lokala fiskbeståndet. Man bör därför ta större hänsyn till dessa sällsynta lekområden än där det finns många lekområden i närheten.

Kartan visar var potentiella lekogråden (i rött, framtagna med hjälp av en matematisk modell för abborre) finns på Åland.

Torpfjärden är en viktig lekplats för flera vårlekande arter. Modellen för möjliga lekplatser anger Torpfjärden som lekplats för abborre, vilket har bekräftats med en inventering år 2009. Kartan visar att det är brist på lekplatser vid kusten väster om Mariehamn. Det kan i sin tur antyda att Torpfjärdens betydelse för vårlekande fiskbestånd kan vara stor för en större geografisk region.

FOTO K. Söderlund

Resursen används av många

Dessa vikar är ofta attraktiva områden för rekreation och utbyggnad för människor. Flera olika former av ingrepp kan snabbt förstöra en lekplats. Ingreppen kan sammanfattas enligt nedan:

- ▶ Utfyllningar av stränder.
- ▶ Muddringar av stränder.
- ▶ Muddringar av inlopp kan ge upphov till att vattenutbytet i viken ökar och orsakar därmed en temperaturminskning. Det här missgynnar de fiskarter som är ute efter den högre temperaturen i viken under våren.
- ▶ Muddringar av inlopp kan vara till fördel för en lekplats. Omfattningen av ingreppet bör noga övervägas.
- ▶ Olika former av bebyggelse i vatten.
- ▶ Lekplatserna förstörs inte bara av direkta ingrepp i vattenmiljön utan kan också påverkas av ökad grumlighet från grävningar och avverkningar på land.
- ▶ Båttrafik kan märkbart försvåra rommens utveckling genom att vattnet rörs om och efterliknar ett turbulent väder. Turbulensen påverkar också växtligheten och därmed kan förutsättningarna förändras.

Fakta om vikarna

Kunskapsläget om lekplatser och vegetation är litet eftersom endast en bråkdel av vikarna har inventerats. I dagsläget finns:

- ▶ Fakta om lekplatser och undervattensvegetation från ett antal vikar på Åland som Husö biologiska station karterat på uppdrag av fiskeri- och miljöbyrån.
- ▶ Vid fiskeribyran pågår för närvarande ett arbete för att inventera lekplatser för fisk över hela Åland.
- ▶ Vid fiskeribyran finns också ett kartmaterial som med hjälp av modeller lokaliserar möjliga lekplatser för abborre och uppväxtområden för abborre, gädda, mört och gös.
- ▶ Fiskeribyran har även via enkäter till fiskelagen samlat in information om lekområden inom deras vattenområden. Dessa lekområden är dock inte bekräftade.

Vad kan man göra?

- ▶ Fiskeribyran uppmanar alla som är intresserade eller som planerar någon form av byggande i vatten att komma och studera kartorna med möjliga och bekräftade lek- och uppväxtplatser. Planeringen kunde därmed underlättas om man har kännedom om eventuella lek- och uppväxtområden i ett tidigt skede.
- ▶ Kontakta Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet innan projektet påbörjas så att projektets laglighet tillgodoses. Byggande i vatten kräver i många fall tillstånd och utlåtande om effekter på fisk begärs från fiskeribyran.
- ▶ Enligt fiskerilagstiftningen kan vattenägare på eget initiativ freda delar av sitt vattenområde för fiske. Registret över lekområden kan med fördel användas för att välja ut lämpliga områden för fredning.
- ▶ Undvik alla former av ingrepp på stränder och i rinnande vattendrag under lektiden april - juni.

Litteratur

- Fish habitat modelling in the Baltic Sea archipelago region, BALANCE Interim report 11, Bergström U, Sandström A, Sundblad G, 2007. (<http://www.balance-eu.org/>)
- Grunda havsvikar, 1991, f-FAKTA 3, Fiskeriverket.
- Grunda trösklade vikar med växter – en förutsättning för stora fiskbestånd, Fiskeritidskrift för Finland 1-2009. Nyström, J. och M. Snickars, 2009.

Ålands Landskapsregering

Fiskeribyran i samarbete med miljöbyrån

Besöksadress: Strandgatan 37

Postadress: PB 1060, AX - 22111 Mariehamn

Tel. växel +358 (0)18 25000

www.regeringen.ax

Husö biologiska station

Bergövägen 713

AX - 22220 Emkarby

Tel. +358 (0)18 37310

www.abo.fi/huso